

INTERJÚ

MEDGYES PÉTER

„A földkerekség legnagyobb kisebbsége”

Interjú Flamich Máriával és Hoffmann Ritával

Máriát és Ritát valamikor az 1980-as évek végén ismertem meg az egyetemen. Akkoriban az volt a szokás, hogy a tanárok a félév első napján bevonultak az egyik előadóterembe, és várták, kik óhajtják felvenni az óráikat. Az egyik kurzusomnak ezt a címet adtam: „Videó az angolórán”. Kisvártatva odalépett hozzám Mária és Rita, hogy feliratkozzanak. Utánuk jó ideig senki más nem jelentkezett, én meg szorongva arra gondoltam: „Te jó ég, lehet, hogy két vak lánnyal fogok videózni?” Végül csak összeve-rődött egy maroknyi csoport, én meg hamar rádöbbsentem, hogy hiszen a vakok látnak. Másképpen ugyan, mint mi, látók, de mégis. A későbbi barátságunk során sok minden egyébre is fény derült velük kapcsolatban. Erről szól ez a kétszemélyes interjú.

Ugye nem bántó, ha rögtön az elején tisztázzuk: mindketten vakok vagytok?

Mária: Egyáltalán nem bántó. Igen, én vak vagyok.

Rita: Én pedig a vakság és az aliglátás határán helyezkedem el. Angolul ezt úgy mondják: „legally blind”.

Az önéletrajzotok olyan, mintha copy-paste-tel készült volna. Többé-kevésbé ugyanazokon a képzéseken vettetek részt, ugyanott tanítottatok, kettesben adtatok elő konferenciákon, de még a publikációitok java része is a kettőtök neve alatt jelent meg. Honnan ez a barátság?

Rita: Mivel kevesen bíznak a fogyatékos emberekben, nekünk hinnünk kell egymás tehetségében. Ezért csinálunk sok mindent együtt. A barátság az általános iskola vége felé kezdődött. Mária zongorázni tanult, és amíg ő gyakorolt, én rendszeresen megettem a szendvicset. Nagyon finom volt.

Zongoraművésznek készültél?

Mária: Nagyon szerettem volna muzsikus lenni. A Vakok Iskolájában az első osztálytól kezdve mindenkinek kötelező volt zongorázni. Bele volt építve az órarendünkbe.

Káderezés következik. Születési hely? Szülők foglalkozása? Általános iskola?

Rita: Nyirádon születtem. A falu a vörösiszap-katasztrófa révén ismertté vált községek szomszédságában terül el. Apám bányász volt, anyám raktáros a helyi térszben. Az 1. osztályt a helyi általános iskolában végeztem, mert abban az évben csak 2. osztály indult Pesten, a Gyengénlátók Iskolájában. A kedves falusi tanító bácsi azt találta ki, hogy engem a Gögös Gúnár Gedeonból tanít, mert az nagyobb méretű betűkkel volt

nyomtatva, mint az általános iskolai olvasókönyv. A következő évben viszont a 2. osztály maradt ki a gyengénlátóknál, így mit volt mit tenni, újra jártam az elsőt.

Mária: Én nagymarosi vagyok, imádtam ott élni. Apám fűtésszerelő volt, anyám pedig laboráns. Hatéves koromban írtak be a Vakok Iskolájába. Bentlakásos tanuló lettem.

Nem lehetett könnyű kiszakadni a puha-pihe otthoni környezetből.

Mária: Első nap apu és anyu bevittek az iskolába, vigasztaltak, hogy jól fogom érezni magam, aztán nehéz szívvel, de hazamentek, én pedig – akár a többiek – ott maradtam. Rossz érzés volt, de a szülőknél se lehetett könnyebb. A kollégiumi házirend szerint minden hónap utolsó szombatján kimenőt kaptunk: délután kettőkor távoztunk, vasárnap hat órára kellett visszaérnünk. Ez a szigorú kollégiumi élet most szörnyűnek tűnhet, de legtöbbször mindig csak az első néhány órában viselt meg. A házirend mindenkire egyformán vonatkozott, ezért könnyebb volt visszaszokni az iskola és a kollégium mindennapi életébe. Kicsit szomorkodtunk ugyan, de aztán túltettük magunkat rajta.

Szeretted a kollégiumot?

Mária: Nem mondhatnám. Az iskolát sokkal inkább. Az osztályfőnökömet, Papp Jánost például nagyon kedveltem. Szigorú tanár volt, megkövetelte a rendet, de szeretett viccelni is.

Vak tanár volt?

Mária: Bár jó néhány vak tanár tanított az iskolában, ő nem volt az. A matektanárom, Finta István viszont vak volt. Geometriát és mértant is tanított. „Magasság – hosszúság – szélesség!” – mondta vontatott hangon, közben kezünket vezetve mutatta az irányt. A koordináta-rendszert pedig így magyarázta: „El tőled – előtted!” Zseniális tanár volt. A látó tanáraink között is akadnak olyanok, akikre szeretettel gondolok vissza. Például a tornatanárnőmre, Doschek Lajosnéra, akit – ki tudja, miért? – Ervin néninek hívtunk.

Rita: Azért, mert Ervina volt a keresztnéve. De ez csak sokkal később derült ki, akkor, amikor a halálhíreről értesültem. Ő mindenkinek Ervin néni volt.

Mária: Rúdmászás, kötélmászás, talajtorna, kislabdadobás, súlylökés, távolugrás.

Távolugrásnál honnan tudátok, hol kell dobbantani?

Mária: Ervin néni kiszámolta a lépéseidet, majd elharsogta a vezényszót: „Gyere, gyere, gyere, gyere, egy, kettő, hopp!”

Szerettél tornászni?

Mária: Nem különösebben, a teniszhez viszont lett volna kedvem, de a vakteniszt sajnos azóta sem találták fel.

És te, Rita, melyik tanárodra emlékszel legszívesebben?

Rita: A Vakok Iskolájában Kuminka Györgynére, a történelemtanáromra. Talán azért, mert ő volt az egyetlen vak tanár, aki a gyengénlátókat is tanította. „Anikó néni nem lát, és mégis tanít? Hogy van ez?” Aztán rájöttem, hogy nincs ebben semmi ördögösség. A Gyengénlátók Iskolájában dr. Szegedi Mártonné volt a kedvencem. Olga néni szigorú volt, de tartást adott az embernek. Neki köszönhetem, hogy már másodikos koromban felléphettem budapesti szavalóversenyeken. A többi tanáromat nem különösebben szíveltem.

A szavaidból úgy veszem ki, hogy a Gyengénlátók Iskolája nem volt a szíved csücske.

Rita: Jól látod. Hadd mondjak el egy jellemző esetet! Édesanyám mesélte, hogy valamikor a háború idején volt egy Gyöngyös nevű kutyájuk. Egy alkalommal, amikor bemenekültek az erdőbe, a kutya utánuk loholt, bebújt a szekér alá, és ott kushadt nyikkanás nélkül, míg el nem múlt a veszély. Nos, én ezt a történetet írtam le az egyik fogalmazási feladatban, amit a tanár így kommentált: „Még hogy Gyöngyös? Ilyen kutyanev nincs is!” Nagyon fájt, és ma is keserűséggel tölt el, valahányszor eszembe jut, hogy meghazudtolta a szüleimet.

Mikor kerültél át a Vakok Iskolájába?

Rita: Mint akkoriban minden gyengénlátó, ötödikes koromban. Az egészen más hangulatú iskola volt! Ott tanultam meg például, hogyan ajánljak fel, illetve fogadjak el

segítséget úgy, hogy az ne legyen megalázó a másik ember számára. Megtanultam bízni a társaimban, akár látnak, akár nem, mint ahogy azt is: az, hogy ki mennyit ér, nem azon múlik, hogy lát-e az illető, vagy sem.

A gimnáziumi tagozat ugyanolyan jó volt?

Rita: A Vakok Iskolája a 8. osztállyal véget ért. A Kőrösi Csoma Sándor gimibe vettek fel, de az orosz anyanyelvű osztályfőnököm naponta megszegényített, számárpadba ültetett, pedig akkor már oroszul leveleztem egy kamcsatkai barátnőmmel. Mértanból három egyest is kaptam, mert pontatlanul rajzoltam, az angoltanárom pedig fura figura volt. Az első három héten mást se csináltunk, mint három szó kiejtését gyakoroltuk: „a – the – this”. Összetörten három hét után iskolát váltottam.

Hol folytattad?

Rita: A Kölcseyben. Azonban egy álló éven át ott is csak vegetáltam. Tulajdonképpen Davidnek köszönhetem, hogy kigyógyultam a depresszióból.

Nocsak, ki az a David?

Rita: David egy disszidens magyar apuka és egy angol anyuka fia volt, akit hazaküldtek nyaralni a nyirádi nagyszüleihez. Mivel egy kukkot se tudott magyarul, szüksége volt valakire, aki ismert legalább néhány angol szót. A következő tanév első angol-órája azzal kezdődött, hogy a tanár megkérdezte: „Na, gyerekek, ki tudná lefordítani ezt a mondatot angolra: 'Mit csináljak?'” A néma csendet én törtem meg David kiejtését utánozva: „What shall I do?” Mindenkinék tátva maradt a szája, én meg visszanyertem valamennyit az önbizalmamból. Attól kezdve angolból és oroszból is osztályelső lettem.

És téged, Mária, hová vitt a jó szerencséd?

Mária: A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola gimnáziumi tagozatába, az akkori zongoratanárom, Németh Tamás segítségével, aki a mai napig jó barátom. Azonban minden igyekezetem ellenére sem vettek fel zongora szakra. Ma már tudom, valóban nem voltam elég ügyes.

Rita: Úgyhogy át is tértél a fuvolázásra.

Mária: Amúgy szerettem a Konzit. A közismereti órák fénypontját Rényiné Fehér Gabriella jelentette. Gyönyörűen beszélt angolul. Fül után próbáltam őt utánozni, sokat jegyzeteltem, mert akkoriban még nem létezett pontírásos gimnáziumi nyelvkönyv. Egy szó, mint száz, beleszerettem az angolba, de más nyelvek is érdekelték. Az általános iskolai orosztanárom, Gál tanár úr sokat követelt, mindent be kellett magolni, ezért később sokat tudtam segíteni az osztálytársaimnak az oroszórákon és a dolgozatok alatt. Igen magas szintű sűgástechnikát fejlesztettem ki. Idővel rájöttem, hogy sokkal könnyebben fogadja be a fogyatékos embert a közösség, ha nemcsak kér, hanem ad is. Az, aki folyton segítséget vár, idővel terhessé válik.

Érettségi után következett a felvételi.

Rita: Én egy súlyos vasúti baleset miatt néhány évet munkával és útkereséssel töltöttem.

Mária: Nekem érettségi után sikerült bejutnom az akkor Ho Si Minh nevet viselő egri tanárképző főiskola ének-zene szakára. Tulajdonképpen a népművelés szakkal is kacérkodtam, de egy szerelem keresztülhúzta a számításaimat. A felvételig készültem

során nem jutottam tovább a 2. jobbjágytörvénynél, és pechemre a 20. századi történelemből húztam tételt. Nem éreztem jól magam a főiskolán, mert szánalmas csodabogárnak tartottak. Talán sosem volt előtte vak hallgatójuk, ezért gondolhatták úgy, hogy velem másképpen kell viselkedniük. Az utolsó csepp az volt a pohárban, amikor a tanárnő ezzel fejezte be egyik óráját: „Na, vigyék le ebédelni azt a szerencsétlent is!”

Eleged lett Egerből?

Mária: Azzal a lendülettel, ahogy kiiratkoztam Egerből, beiratkoztam az ORFI gyógymasszőr tanfolyamára – ha már nem lehetek szívsebész. Egy évnyi kemény tanulás után képesítést szereztem, majd elszegődtem a kerepestarcsai Flór Ferenc Kórházba masszőrnek.

Nem inkább masszőznek, z-vel?

Mária: Mintha az egyik oktatómat hallanám: „Fiam, te nem masszőr vagy, hanem masszóz!” Képzavar ez a „fiam” és a „masszóz” együtt, de sebj. Nyolc éven át stroke-os betegeket rehabilitáltunk.

Hol laktál akkoriban?

Mária: A Vakok Intézetében.

Az nincs valami közel Kerepestarcsához...

Mária: Nincs bizony, de dolgozni is kellett, meg lakni is. Mellesleg élveztem a hévezést, sok barátságot kötöttem útközben.

Hát te, Rita, mihez kezdted azután, hogy felgyógyultál?

Rita: Rövid ideig munkaruha-raktáros voltam a Ganzban, majd játszónéni lettem a Tűzoltó Utcai Gyermekklinikán.

Játszónéni – az meg mi?

Rita: Játékos formában próbáltam megértetni a gyerekekkel, mi az a kórház, és mi minden történhet ott – mindezt azért, hogy ne féljenek a kezeléstől. A kórház ismeretlen, félelmetes világ volt akkoriban, sokkal inkább, mint ma. A tudás, a bizonyosság viszont nyugtatólag hat. Polcz Alaine volt a főnököm, de nemigen jöttünk ki egymással, úgyhogy nyolc év és az egyetemi diploma megszerzése után elmentem tanítani. A közelmúltban újból ajánlkoztam, ezúttal önkéntes angoltanárnak, de a klinika nem hívott vissza.

Ha jól tudom, munka mellett végeztétek el az ELTE-t.

Rita: Így igaz. De a felvételi előtt egy Rigó utcai nyelvtanfolyamon is részt vettünk, hogy felpörgessük kicsit az angolunkat. Egyébként is bárhol jobban éreztük magunkat, mint a Vakok Intézetében, igyekeztünk hát minél kevesebb időt ott tölteni. A középfokú angol nyelvvizsgát céloztuk meg.

Még a rendszerváltás előtt?

Rita: Igen, majd 1990-ben diplomáztunk. Látássérültként megengedték számunkra az egyszakos egyéni levelező képzést. Ennek köszönhetően szabadon választhattunk tanárt, sőt a 4,5 átlag fölött teljesítők négy év alatt is elvégezheték az ötéves képzést. A Madách gimiben gyakoroltunk Szentirmay Lyane-nál, aki nem rejtette véka alá a véleményét, és rengeteget lehetett tanulni tőle.

Mária: Megjegyzem, a huszonnégy fős osztály könnyedén alkalmazkodott a vak tanárjelöltekhez. Remekül ment a közös munka.

Rögtön utána tanítani mentetek?

Mária: Az Aktív Nyelvstúdiónál helyezkedtünk el, és ment minden, mint a karikacsapás. A felnőtteket sem zavarta, hogy nem látunk. Ám két év után egyszeriben bezárt a nyelviskola, mi pedig az utcán találtuk magunkat. Rengeteg állást pályáztunk meg, többek közt egy gimnáziumi tanári állást is a XV. kerületben, ám az igazgató közölte velünk: „Ez egy érettségit adó intézmény, maguknak pedig talán érettségijük sincs. Jól sejtem?”

Rita: De, mint annyiszor, most is kénytelenek voltunk talpra állni. Vállalati tanfolyamok után néztünk, és végül a Magyar Televíziónál kötöttünk ki. Közel húsz éven át tartó kapcsolatunk akkor ért véget, amikor a tévé átköltözött Óbudára, a Kunigunda utcába. A sors fintora, hogy most is van egy kis műsorgyártó csoportom – hol másutt, mint Óbudán.

Hogyan tudtok megélni maszekolásból?

Mária: Mindkettőnknek van, illetve volt állandó munkahelye is. Én 1995 óta a Vakok Általános és Szakiskolájában tanítok főállásban.

Rita: Én pedig hét éven keresztül a Gyengénlátók Iskolájában dolgoztam.

Miért hagytad ott a sulit?

Rita: Arra kértem az igazgatóhelyettest, ha lehet, hagyja szabadon a délutánjaimat, hogy jusson időm a magánóráimra. A muszáj vitt rá, mert fizetni kellett a jelzőloghitelt. Ő azonban hajthatatlannak bizonyult.

Te viszont hűségese maradtál.

Mária: Ahogy vesszük. Noha sokat dolgozom az iskolában, jó néhány tanfolyamot tartottam különböző cégeknél az iskolán kívül is. Ha nincsenek ezek az inspiráló munkák, mára alighanem beszűkül, szürke, szomorú tanár lennék. Szeretek minél több iskolától független dolgot is csinálni.

És a pedagógiai elhivatottság?

Mária: Nézd, teszem a dolgom. Utóvégre semmivel sem nehezebb jól tanítani, mint rosszul. A diákok is nagyobb kedvvel dolgoznak, ha a tanár jól érzi magát az órákon...

(Tanúsíthatom, Mária igazat mondott. Tudniillik az interjúra készülve hospitáltam a nyolcadikos osztályában. Remek hangulatú óra volt. Feszés, de nem túlfeszített tempóban folyt a munka. A négy lány és két fiú mindvégig szorgosan dolgozott, közben jókat nevetett a tanárnő és egymás poénjain. Amikor az egyik fiú rosszul mondott valamit, Mária felkiáltott: „Szívembe döftél!” Amikor pedig egy lófarkas kislány így szólt: „Tessék várni, mindjárt eszembe jut!”, a tanárnő ezzel nyugtatta: „Biztos vagyok benne.” És láss csodát, nyomban jött is a helyes válasz!)

Mária: ...Minden diákkal érdemes foglalkozni, és mindig akadnak tehetséges gyerekek, akiknek talán a megélhetést jelenti majd a nyelvtudás. Most is van egy szakiskolai tanuló, halmozottan fogyatékos fiatalember, aki alapvizsgára készül angolból. Vagy ott van az a négy szakiskolás fiú, akik néhány évvel ezelőtt, az alapvizsgáról

kijövet szeretettel körbefogtak – valósággal elvesztem a huszonéves laklik között. Mit mondjak: jólesett. De akad olyan tanítványom is, aki angol nyelvészetből készül doktorálni, és olyan is, akiből tanár lett.

Igen, Gombás Judit hozzánk járt az ELTE-re. A nem mindennapi sikerek ellenére sem tűnsz elégedettnek.

Mária: Mostanában kevés a jókedvű, elégedett tanár a közoktatásban. Az oktatáspolitikai megfoszt minket a gondolkodás és a kreativitás szabadságától. A rossz munkakörülmények dacára kötelező heti 32 órát az iskolában töltenünk. Nyomasztó, hogy egy Excel-táblázat négy oszlopában fel kell tüntetnem az órarend szerinti óraimat, helyettesítéseket, egyéni, illetve tanórán kívüli foglalkozásokat, az órára való felkészüléssel töltött időt, satöbbi. A következő munkalapon pedig mindezt részletezmem kell, és persze a jelenléti ívet sem hagyhatom kitöltetlenül. Elég az hozzá, újabban töméntelen bürokráciát zúdítanak a nyakunkba, nem beszélve arról, hogy ezentúl a tanönyvválasztásnál is megkötik a kezünket.

Lehet, hogy nem innen mész majd nyugdíjba?

Mária: Úgy érzem, újabb öt évet nem bírnék ki a közoktatásban. Belefáradtam.

Evezzünk vidámbab vizekre! Katalán nyelv. Miért pont katalán?

Rita: A zene mindkettőnk életében sokat jelent. Történt pedig, hogy 1990-ben elmentünk a csodálatos katalán szoprán, Montserrat Caballé koncertjére, a Kongresszusi Központba. A közelgő barcelonai olimpia apropóján épp egy cikksorozatot írtunk olyan világhírű katalán muzsikusokról, mint például Pablo Casals vagy José Carreras. No, gondoltuk, itt az alkalom, hogy interjút készítsünk Montserrat Caballéval. Beálltunk az autogramkérők hosszú sorába. Valamikor éjfél tájban végre beléptünk az öltözőbe, és ott volt előttünk a lenyűgöző művésznő. Megkérdeztük tőle, meginterjúvolhatnánk-e másnap, mire azt válaszolta, jobb lenne most rögtön, mert reggel hatkor indul a gépe. Tátva maradt a szánk, de természetesen nem éltünk vissza a nagylelkűségével. Ekkor egy fényképére felírta az irodája címét, hozzátéve, hogy ha Barcelonában járunk, bármikor készséggel áll a rendelkezésünkre.

Elkészült az interjú?

Mária: Nem, de nem is ez a lényeg. Felemelő érzés volt, hogy egy ekkora világsztár komolyan vett bennünket. Ez adta az ötletet, hogy kedvességét az anyanyelvén köszönjük meg, azaz katalánul. Igen ám, de hogyan? Ekkor kedves angoltanárunkhoz, Asbóth Lászlóhoz fordultunk, aki beajánlott minket Faluba Kálmán tanár úr speckolljára. Két évig jártunk hozzá kicsit kívülállóként, hiszen a többiek mind neolatin szakosok voltak.

És hipp-hopp megtanultatok katalánul.

Rita: Ha nem is hipp-hopp, de valamennyire igen. Olvasás, fordítás – Faluba tanár úr hagyományos módszerekkel tanított, de mégis megtanította beszélni a diákjait.

Hogyhogy?

Mária: Az olvasottakat mindig szóban is össze kellett foglalnunk. Ha hiszed, ha nem, heti egyszer másfél órában, félévnyi katalántanulás után jobban beszéltünk katalánul, mint azok a tanítványaink, akik ugyanakkor kezdték az angolt, amikor mi a katalánt. Pedig ők heti kétszer annyi órában tanultak angolul.

Rita: Ugyanakkor módszertani szempontból is sokat profitáltunk. A saját bőrünkön tapasztaltuk, hogy a nyelvtani-fordítós módszer jól ötvözhető a kommunikatív szemlélettel. Újra kellett gondolnunk mindazt, amit az egyetemen tanultunk, hogy megtaláljuk a korai sikerélményhez vezető utat. Rájöttünk például, hogy érdemes a két nyelv közötti hasonlóságokból kiindulni; ebben óriási segítséget nyújthat a mára divatjamúlt fordítás. Látnivaló volt az is, hogy szoros összefüggés van az óraszám és a célravezető módszer között. Sem a magas óraszám, sem a kommunikatív nyelvoktatás erőltetése önmagában nem üdvözít. Mint ahogy az sem mellékes, mi a tanulók célja az idegen nyelvvel. Előfordul persze, hogy valóban a kommunikatív módszer működik a leghatékonyabban.

Mária: Mindamellet tény, hogy a heti egy nyelvóra semmire sem elegendő. Főleg nem egy szakiskolában. Márpedig az új tanterv szerint a szakiskolás diákoknak heti egy nyelvórával kell beérniük. Ennek semmi értelme, ennyi erővel akár kávézgatással is elüthetnénk az időt. A katalánban elért sikerünk titka éppen az volt, hogy Faluba tanár úr a nyelvi tudatosságra épített, manapság viszont a diák sokszor éveken át úszik az árral. A kommunikatív tanítás komoly módszertani alapokra kell hogy épüljön, és szerintem csupán különleges esetekben, speciális célokra volna szabad alkalmazni.

Az ELTE után a Corvinus Egyetemre is jártatok.

Mária: Angol–magyar szakfordítói és tolmácsdiplomát szereztünk. Azért iratkoztunk be a Corvinusra, mert szerettünk volna belekóstolni más tudományokba is, például a közgazdaságtanba és annak terminológiájába.

Megérte?

Rita: Feltétlenül. Rengeteget tanultunk.

De ti még ezzel sem értétek be. Irány a doktori program! Mondjátok, honnan ez a nyughatatlanság?

Rita: Nézd, mi nem engedhetjük meg magunknak a lustálkodást. Nem lehetünk egyszerre lusták is, meg vakok is. Muszáj előre menekülnünk.

Mária: A nyelvpedagógiai doktori iskolába azért jelentkeztünk, mert szerettük volna megvizsgálni, hogyan lehetne beépíteni a nyelvtanárképzésbe a fogyatékoság témakörét. Az évek alatt összegyűlt pozitív és negatív tapasztalatainkat akartuk átadni a diákoknak, de a tanároknak is, akiknek – mi tagadás? – fogalmuk sincs, mihez kezdjenek a fogyatékosokkal.

Rita: Csakhamar kiderült azonban, hogy valamilyen okból nem vagyunk szívesen látott hallgatók a programban. „Azért, mert ti vakok vagytok, ne higgyétek, hogy többet engedhettek meg magatoknak, mint a látók!” – rivallt ránk egyik tanárunk. Megdöbbsentünk, majd úgy döntöttünk, nem érdemes egy olyan konzervatív szemléletű programban részt vennünk, ahol nem a csapatépítés dominál. Sajnálattal jeleztük hát, hogy nem kívánjuk folytatni a programot. Ők meg sajnálkozva vették tudomásul a döntésünket, de nem kérdeztek rá a miéltre.

Mi volt a következő állomás?

Rita: Az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolája, ahol 2011-ben szereztük meg az abszolutóriumot. Közben elnyertünk egy hat hónapos Fulbright-ösztöndíjat a Berkeley Egyetemre, ahol két kurzust hallgattunk: egyik több újat adott, mint a másik. A „Disa-

bility in Fiction” című kurzus azt tárgyalta, önkéntelenül is hogyan szívjuk magunkba az előítéleteket, melyektől csak akkor szabadulhatunk meg, ha szorongásainkat, félelmeinket megtanuljuk kimondani.

Mária: A „Disability Memoir” című kurzuson viszont fogyatékos írók önéletrajzi műveit elemeztük. Ezek a memoárok vázolták, hányféleképpen lehet érzékelni a környezetünket, miként lehet megváltoztatni a szemléletünket. Nem véletlenül szerepel ez a kurzus az Egyesült Államok számos egyetemének kurzuskínálatában. Ne arra törekedj, hogy beleképzeld magad a fogyatékos ember életébe, hanem próbáld inkább minél részletesebben megismerni a mindennapjait! Ehhez nyújt nélkülözhetetlen támaszt az úgynevezett fogyatékoságmemoár. Egy Brenda Jo Brueggemann nevű hallássérült és egy Georgina Kleege nevű vak egyetemi oktató *Úszunk az árral* című közös tanulmánya például arról szól, milyen nehéz többségi tanítási környezetben helytállni fogyatékos diákként, noha tanárként sem mindig könnyű. A tanárok vajmi keveset tudnak arról, hogyan érzékelik a világot a fogyatékosok. Ebből következően a rájuk bízott diákok keveset profitálnak a tanultakból, hiszen nem kapnak olyan feladatokat, amelyeket különösebb kiszolgáltatottság nélkül el tudnának végezni!

Rita: Ideje végre tudomásul venni, hogy létezőnk, sőt mi volnánk a földkerekség legnagyobb kisebbsége. Az oktatáspolitikának Magyarországon is komoly lépésekre kell rászánnia magát, nem csukhatja be a szemét.

Mármost hogy jön ide a nyelvoktatás?

Mária: A fogyatékoság kérdése a nyelvoktatásban is fel-felbukkan. Már az 1970-es években is készült olyan nyelvkönyv, amely foglalkozik ezzel a témával.

Rita: A baj csak az, hogy a nyelvtanárok éppoly felkészületlenek e tekintetben, mint ahogy a többi tanár is. Én minden jövőendő tanárnak melegen ajánlom egy fogyatékosággal kapcsolatos kurzus elvégzését.

Jó, de ki állítaná össze a szükséges szakirodalmat?

Rita: A kérdéskörnek tengernyi szakirodalma van. Berkeley-ben is több évtizedes hagyományra tekint vissza. Egyébiránt az egész várost áthatja egyfajta befogadó szemlélet, ami miránk is frissítően hatott. Nem kell újra felfedezni a spanyolviaszt – a berkeley-i tapasztalatokat itthon is átvehetnék. Mi szívesen átadjuk mindazt, amit ott tanultunk, tapasztaltunk.

Hazajöttetek Berkeley-ből. Mi történt azután?

Mária: Folytattuk a doktori programot, közben tartottunk egy kurzust pedagógia szakos hallgatóknak. Ennek keretében 15 irodalmi művet és néhány filmet elemeztünk a fogyatékoság mesebeli megjelenésétől a reklámfilmekig. A résztvevőkből eleinte harapófogóval kellett kihúzni a szót, majd ahogy oldódott a légkör, úgy merték egyre jobban megfogalmazni az ezzel kapcsolatos gondolataikat, félelmeiket, kétélyeiket.

Mikorra lesz kész a disszertációtok?

Rita: Emberi számítás szerint 2015-re. Mária a fogyatékoság zenei megjelenésével foglalkozik, én pedig az irodalmi ábrázolásokat kutatom. No persze – mint minden másban – itt is megosztjuk egymás között a munkát, kritikus szemmel segítjük egymást.

Mi lesz azután, hogy megszerezték a doktori fokozatot?

Mária: Ki tudja? Szívesen tanítanánk a felsőoktatásban. A fogyatékoság témaköre kézenfekvő, de a magyar és angol nyelvű értekező próza oktatása sem állna távol tőlünk. A kérdés csupán az: bíznak-e bennünk.

Az interjú ezen a ponton véget ért. Búcsúzáskor kezembe nyomtak egy katalán elbeszéléseket tartalmazó kötetet, benne Mária és Rita két-két fordításával. Ajándékba kaptam továbbá egy duplacédét, amelyen vak és látó muzsikuskok közös hangversenyének felvétele hallható 2007-ből, az esélyegyenlőség évéből. Ők ketten nem csak a hangversenyt hozták tető alá (hozzáteszem: nem az egyetlen az évek során) – az egyik műsorközlő Rita volt, Mária pedig több dalt is elénekelt. Az egyiket Markovics Erikával, a Magyar Állami Operaház magánénekesével – meg nem tudtam volna mondani, ki közülük a profi, és ki az amatőr.

Végezetül hadd idézzek egy történetet a cédéhez mellékelte fülszövegből, Zobóki Gábor tollából:

A 90-es évek elején Itzhak Perlmann jött Budapestre az Izraeli Filharmonikusokkal. Óriási felhajtás, biztonsági emberek hadserege a Budapesti Kongresszusi Központban és körülötte, 100 diákkal vártunk a kordonon kívül a bejutásra, és úgy döntöttünk, fél 8 után 7 perccel „áttörünk”. Rohantunk a kordont átlépve a karzati szélső ajtóig, utánunk a smasszerek, s talán ha néhányan bejutottunk. Két lány topogott kezükben jeggyel az ajtón belül, akikről számomra nem derült ki, hogy miért nem ülnek le azonnal. Egy pillanat alatt ráéreztek, hogy bajban vagyok. Gyorsan a helyükre engedtek és indult a Csajkovszkij-hegedűverseny. Nos, ez a két lány Flamich Mária és Hoffmann Rita voltak.

Lám, mire képesek a nyelvtanárok?